

te bewegen. Na haar huwelijk wordt het volgende zeer karakteristieke beeld van Njonja Plet aan den lezer vertoont:

„Met haar huwelijk brak moeder Plet wel voor „goed met haar afdwalingen van vroeger, maar „toch hadden de aanraking en de intieme omgang „met de jongelui van Kebon Kidoel haar in den „grond bedorven en de kiem gelegd van vele „kwade neigingen. Na haar huwelijk werd ze een „dier legio ronselende en konkelende nonna's, „wier huis openstaat voor ongerechtigheden van „allerlei aard. Ze begon al spoedig een woeker- „handel, zooals die in Indie veelvuldig voor- „komt, eerst in 't klein uit gebrek aan bedrijfs- „kapitaal, daarna in het groot met de gemaakte „woekerwinsten en de maandelijksche trak- „menten haars mans, toen deze het eindelijk tot „machinist had weten te brengen.”

„Zij handelde in gouden en zilveren sieraden, „diamanten, sarongs en ander gebatikt goed, „hield een voordeeligen warong, knoeide op grove „wijze met vuilaardige Chineezers, dreef in alle „geheimzinnigheid een verboden handel in koffie „en opium, leende geld uit aan Javanen en in- „landsche hoofden tegen fabelachtig hooge pro- „centen, nam kostbaarheden in beleening op „schandelijke conditiën, deed een drukke nering „in huishoudsters en maagden — enz. enz. en „uit al dat geronsel en gekwansel wist ze rijke „baten, ongeloofelijke winsten, te halen. Ze had „er den slag van haar waren tegen hooge prijzen „op te dringen aan koopzieke vrouwen. Chineezers „wist ze in al hun aangeboren sluwheid tot „haar werktuigen te maken en inlandsche hoofden, „Arabieren en andere vreemde Oosterlingen door „schijnbare geldelijke offervaardigheid tot afhankelij- „kelijkheid te dwingen.”

Deze type van Javaansche gehuwde *nonna* is allervoortreffelijkst geschilderd, en getuigt van zeer nauwkeurige waarnemingen. Ook haar uiterlijk heeft de auteur zeer typisch voorgesteld:

„Moeder Plet is een vrouw, die in den echtelijken „staat haar slankheid van voorheen verloren heeft „en in zwaarte van lichaam zeker niet veel minder

„gewicht in de schaal legt dan haar man. In den „omvang van haar middellijf en leden doet ze „niet voor hem onder. Haar gelaat, dat nog „sporen draagt van vroegere schoonheid, is bijna „als marmer zoo blank, een blankheid, die Koosje „(hare dochter) van haar heeft geërfd, zooals zij „van haar pursang-Europeeschen vader. Het zware, „donkere, glanzende haar en de gitzwarte oogen „staken scherp en sierlijk tegen dat blanke af, „zooals ook bij hare dochter, haar evenbeeld „van vroeger, het geval is. Overigens heeft ze „weinig uiterlijk schoon mogen behouden... „Doch hare oogen schitteren nog in den gloed „van vroegere jaren en haar gansche aanblik ver- „raadt nog dezelfde onbeschaamdheid en onver- „schrokkenheid van toen.”

De heer A. le Clercq staat hier in talent naast Maurits (P. A. Daum), die juist uitmunt in de schildering van geruïneerde, half verlopen kleurlingen, en van dat heilloos Europeesch proletariaat, dat in Nederlandsch Indië den goeden naam en het prestige van ons volk onberekenbaar nadeel doet. Het is op dit terrein, dat de latere Indische romans den lezer meer en meer verplaatsen, terwijl daarbij de neiging om den hoek gluurt aan enkele Javaansche helden of heldinnen de schitterendste rol te doen spelen.

De heer le Clercq heeft in dit opzicht hetzelfde gedaan — hij heeft zijne heldin Djiwa geschilderd met het penseel, dat Multatuli voor zijne Soendaneesche Adinda gebruikte. Hij was volkomen in zijn recht, toen hij zijne Djiwa als eene belangrijke en sympathieke figuur aan zijne lezers voorstelde. Maar hij is genoodzaakt haar een vonnis te doen ondergaan wegens haar aanslag op het leven van Anna Vermaas — en laat haar ten slotte huwen met een mandoer, om er een burgerlijk eind aan te maken.

T. B.